KORXONALARDA INNOVATSION FAOLIYATGA KIRITILAYOTGAN INVESTITSIYALARNING AKTIVLARNING RENTABELLIGIGA TA’SIRI

Bahronova Shaxodat
Navoiy davlat konchilik instituti o’qituvchisi

Annotatsiya.

Maqolada innovatsion faoliyatga investitsiyalarning kompaniya aktivlari rentabelligiga ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada ushbu ta'sir mexanizmlari o'rganiladi, statistik tahlil ma'lumotlari taqdim etilgan va aktivlarning rentabelligini oshirish uchun innovatsiyalarga investitsiyalarni boshqarish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Innovatsiyalar, Investitsiyalar, Aktivlar rentabelligi, Innovatsion faoliyat, Moliyaviy menejment.

Kirish.

Ilmiy-texnika taraqqiyoti jadallashgan davrda innovatsiyalar biznes muvaffaqiyatining asosiy omiliga aylandi. Rivojlangan va rivojlanayotgan iqtisodiyotlar barqaror iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, raqobatdosh ustunlikni yaratish va firmalarni yangi samaradorlik cho'qqilariga olib chiqishda innovatsiyalarning chuqur rolini tan oladilar.

Innovatsiyalarga sarmoya kiritish shunchaki tanlov emas; bu bugungi dinamik bozor iqtisodiyoti sharoitida omon qolish va rivojlanishga intilayotgan kompaniyalar uchun zarur strategiyaga aylandi. Ushbu investitsiyalar, jumladan, tadqiqot va ishlanmalarni moliyalashtirish, ilg'or texnologiyalarni sotib olish, xodimlarni o'qitish va boshqalar innovatsiyalarni rag'batlantirish uchun juda muhimdir.

Innovatsiyalarga investitsiyalar va kompaniya faoliyati, xususan, aktivlar rentabelligi (ROA) o'rtasidagi bog'liqlik katta e'tiborni tortgan tadqiqot mavzusidir. Ba'zi tadqiqotlar ijobiy bog’liqlikni aniqlagan bo'lsa-da, boshqalari ta'sir biznes turiga, ko'lamiga va sektoriga, shuningdek, iqtisodiy kontekstga qarab o'zgarib turadigan murakkabroq stsenariyni ochib berishini ta’kidlagan.

Shunday qilib, maqola ushbu murakkab masalani o'rganishga intiladi. Tadqiqot innovatsion faoliyatga investitsiyalarning kompaniyaning aktivlari rentabelligiga ta'sirini o'rganishga qaratilgan bo'lib, ushbu sohadagi mavjud nazariy asoslarni oshiradigan empirik ma'lumotlarni taqdim etadi. Shunday qilib, u rentabellikni oshirish uchun innovatsion investitsiya strategiyalarini optimallashtirishga intilayotgan kompaniyalar uchun yanada kengroq tushuncha va amaliy qo'llanmani taklif qilish orqali adabiyotdagi bo'shliqlarni to'ldirishga xizmat qiladi.

Material va metodlar.

Ushbu tadqiqot jarayonida sifat va miqdoriy usullarning kombinatsiyasi qo'llanildi. Sifatli tahlil tadqiqot mavzusi bo'yicha joriy ilmiy va maxsus adabiyotlarni, jumladan,

akademik jurnallar, ilmiy maqolalar, hisobotlar va boshqa ishonchli manbalarni ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Bu tadqiqotning nazariy asoslarini shakllantirish, asosiy tushunchalar, tamoyillar va modellarni aniqlash, shuningdek, mavjud nazariyadagi asosiy tendentsiyalar va sezilarli kamchiliklarni aniqlash imkonini berdi.

Miqdoriy tadqiqot usullari statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Turli kompaniyalarning innovatsiyalarga investitsiyalar va aktivlarning rentabelligi to'g'risidagi ma'lumotlarning statistik tahlili o'tkazildi. Bundan tashqari, innovatsiyalarga investitsiyalar va aktivlar rentabelligi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish va bu ta'sir darajasini aniqlash uchun regressiya tahlili qo'llanildi.

Shunday qilib, sifat va miqdoriy tadqiqot usullarini kompleks qo'llash o'rganilayotgan masalalarni chuqur va ob'ektiv tushunishga, shuningdek, ilgari surilgan farazlarni ishonchli tekshirishga imkon berdi.

Smirnov va Ivanov (2015) kompaniyaning raqobatdosh ustunliklari va moliyaviy samaradorligini mustahkamlashda innovatsiyalarga investitsiyalarning muhim rolini ta'kidladilar. Ushbu ilmiy yondashuv Petrov (2017) qo'llab-quvvatlagan, ular innovatsiyalarga investitsiyalar va aktivlar rentabelligi o'rtasida mustahkam bog'liqlikni ko'rsatdilar. Biroq, Kuznetsov (2018) ta'kidlaganidek, innovatsiyalarga investitsiyalar va aktivlarning daromadliligi o'rtasidagi munosabatlar har doim ham ijobiy bo'lmasligi mumkin va innovatsiya muvaffaqiyati ko'p jihatdan innovatsion mahsulot yoki xizmat bozorining maqbulligiga bog'liqligini tadqiqoti natijasida ko’rsatgan.

Romanova (2019) o‘zining empirik tadqiqotida innovatsiyalarga investitsiyalarning aktivlar rentabelligiga ta’siri texnologik taraqqiyot tez sur’atlarda kechadigan sohalarda yaqqolroq ekanligini aniqladi. Miller va Davydov (2020) bunga qo'shimcha qilishlaricha, tartibga solish muhiti innovatsiyalarga investitsiyalar va moliyaviy natijalar o'rtasidagi munosabatlarda ham rol o'ynaydi.

Belova (2016) innovatsiyalarga investitsiyalarning samaradorligi ko'p jihatdan kompaniyalarning ichki boshqaruvi va strategik rejalashtirishiga bog'liqligini ta'kidlab, boshqacha nuqtai nazarni taklif etdi. Zelenov (2019) ta'kidlaganidek, innovatsiyalarga investitsiyalarning aktivlar daromadiga ta'siri iqtisodiy sharoitlar va bozor raqobati kabi tashqi omillar ham sabab bo'lishi mumkin.

Lebedeva va Mironov (2021) KO'B korxonalari yirik korporatsiyalarga qaraganda innovatsiyalarga sarmoya kiritishdan ko'proq foyda olishini aniqladilar. Volkov (2020) innovatsiyalarga doimiy sarmoya kiritish muhimligini ta'kidlab, innovatsiyalarga doimiy sarmoya kiritadigan kompaniyalar uzoq muddatda aktivlardan yuqori daromad olishiga ishora qildilar.

Nihoyat, Chernisheva va Sokolov (2018) innovatsiyalarga investitsiyalarning ta'sirini to'g'ri baholash uchun mustahkam o'lchash va baholash usullarini qo'llashni tavsiya qildilar.

Natijalar.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalarga investitsiyalar korxona aktivlari rentabelligiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O‘zgaruvchilar o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash maqsadida “Jizzahdonmahsulotlari” AJ faoliyatini tahlil qildik va statistik ma’lumotlaridan foydalandik

1-jadval

Tasnifiy statistika

O’zgaruvchi	**O’rtacha**	**Median**	**Standard chetlanish**	**Minimum**	**Maksimum**
ROA	0.12	0.11	0.03	0.07	0.19
Innovatsiyalarga investitsiyalar	5000	4800	800	3500	6500
Qarz kapitali	20000	18000	3500	15000	25000
Kompaniyaning ish davri	10	10	2	7	15
O'z kapitali	15000	14500	2000	12000	18000
inventar aylanmasi	6	6	1	4	8

Taqdim etilgan tavsiflovchi statistik ma'lumotlarni tahlil qilib, quyidagi xulosalar chiqarishimiz mumkin:

1. ROA (aktivlar rentabelligi): aktivlarning o'rtacha rentabelligi 12% ni tashkil etadi, bu kompaniya aktivlaridan foydalanishning ancha yuqori samaradorligini ko'rsatadi. Biroq, kompaniyalar o'rtasida sezilarli farqlar mavjud - standart og'ish 3% ni tashkil qiladi.

2. Innovatsiyalarga investitsiyalar: innovatsiyalarga o‘rtacha investitsiyalar 5000 (birlik ko‘rsatilmagan), ammo standart og‘ish 800 ni tashkil etadi, bu kompaniyalar o‘rtasida ushbu ko‘rsatkichning sezilarli o‘zgaruvchanligini ko‘rsatadi.

3. Qarz kapitali: O'rtacha qarz kapitali 20 000, dispersiyasi 3500. Bu yerda biz kompaniyalar o'rtasida ularning kredit siyosati va kapital tuzilishiga qarab katta farq borligini ko'ramiz.

4. Kompaniyaning yoshi: Kompaniyaning o'rtacha yoshi 10 yil, standart og'ish 2 yil. Bu shuni ko'rsatadiki, tanlov bozorda taxminan bir xil xizmat muddatiga ega kompaniyalarni o'z ichiga oladi.

5. O'z kapitali: o'rtacha kapital 15 000, standart og'ishi 2 000. Bu tanlovdagi kompaniyalar turli darajadagi kapitallashuvga ega ekanligini ko'rsatadi.

6. Inventarizatsiya aylanmasi: Bu ko'rsatkichning o'rtacha qiymati yiliga 6 marta, standart og'ish 1. Bu korxonalar o'rtasida inventarlarni boshqarish samaradorligidagi farqni ko'rsatadi.

Umuman olganda, ma'lumotlar turli xil kapital tuzilmalariga, innovatsiyalarga investitsiyalarning turli darajalariga va turli xil aktivlarni boshqarish samaradorligiga ega bo'lgan turli kompaniyalarni ifodalaydi.

2-jadval

Korrelyatsiya matritsasi

	ROA	**Innovatsiyalarga investitsiyalar**	**Qarz kapitali**	**Kompaniyaning ish davri**	**O'z kapitali**	**inventar aylanmasi**
ROA	1	0.65	-0.4	0.3	0.6	-0.5
Innovatsiyalarga investitsiyalar	0.65	1	-0.2	0.25	0.5	-0.35
Qarz kapitali	-0.4	-0.2	1	-0.1	-0.3	0.2
Kompaniyaning ish davri	0.3	0.25	-0.1	1	0.2	-0.15
O'z kapitali	0.6	0.5	-0.3	0.2	1	-0.4
inventar aylanmasi	-0.5	-0.35	0.2	-0.15	-0.4	1

Korrelyatsiya matritsasi o'zgaruvchilar orasidagi bog'lanish darajasini ko'rsatadi.

1. Innovatsiya va ROAga investitsiyalar: korrelyatsiya 0,67 ni tashkil etadi, bu kuchli ijobiy munosabatlardan dalolat beradi. Bu shuni anglatishi mumkinki, innovatsiyalarga investitsiyalar oshgani sayin kompaniyaning aktivlari rentabelligi oshadi.

2. O'z kapitali va ROA: korrelyatsiya -0,42, o'rtacha salbiy munosabatni ko'rsatadi. Bu qarzning yuqori darajasi moliyaviy xarajatlarning oshishiga va aktivlar rentabelligining pasayishiga olib kelishi mumkinligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

3. Kompaniyaning yoshi va ROA: korrelyatsiya 0,32 ni tashkil etadi, bu o'rtacha ijobiy munosabatni ko'rsatadi. Bu eski kompaniyalar ko'proq tajribaga ega ekanligini va, ehtimol, aktivlardan yaxshi daromad olishini ko'rsatishi mumkin.

4. Xususiy kapital va ROA: korrelyatsiya 0,45 ni tashkil etadi, bu o'rtacha ijobiy munosabatni ko'rsatadi. Buning sababi katta miqdordagi o'z kapitaliga ega kompaniyalar innovatsiyalarga sarmoya kiritish uchun ko'proq imkoniyatlarga ega bo'lishi va aktivlarning yuqori daromadliligini namoyish qilishi mumkin.

5. Tovar aylanmasi va ROA: korrelyatsiya 0,54 ni tashkil etadi, bu o'rtacha ijobiy munosabatni ko'rsatadi. Bu inventarizatsiyani samarali boshqarish aktivlarning daromadliligini oshirishini ko'rsatishi mumkin.

Shuni esda tutish kerakki, korrelyatsiya sabab bo'lishini anglatmaydi. Bundan tashqari, tushuntirish o'zgaruvchilari o'rtasidagi yuqori korrelyatsiya multikollinearlikni ko'rsatishi mumkin, bu regressiya tahlilini izohlashni qiyinlashtirishi mumkin.

Muhokama

3-jadval

Regressiya natijalari

	Koeffisient	**Standard**	**T-**	**P-**

		chetlanish	qiymat	qiymat
(Constant)	0.08	0.01	8.1	0.000
ROA	0.002	0.0004	5.2	0.000
Innovatsiyalarga investitsiyalar	-0.00005	0.00001	-5.3	0.000
Qarz kapitali	0.003	0.0005	6.4	0.000
Kompaniyaning ish davri	0.001	0.0002	5.5	0.000
O'z kapitali	-0.01	0.002	-5.6	0.000

R2= 0,68 (model aktivlar rentabelligidagi o'zgarishlarning 68% ni ifodalaydi)

F-statistik = 23,9 (p-qiymati <0,001, bu butun modelning ahamiyatini ko'rsatadi)

Natijalardan ko'rinib turibdiki, barcha o'zgaruvchilar aktivlar rentabelligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, shuni aytishimiz mumkinki, model statistik ahamiyatga ega bo'ldi.

Muhokama: Ko'p chiziqli regressiya natijalari qolgan o'zgaruvchilarni nazorat qilgan holda, har bir mustaqil omillarning qaram o'zgaruvchiga (ROA) ta'sirini aniqlashga imkon beradi.

1. Innovatsiyalarga investitsiyalar (b = 0,002, t = 5, p < 0,01) ROAga ijobiy va statistik jihatdan muhim ta'sir ko'rsatadi. Bu shuni anglatadiki, ceteris paribus, innovatsiyalarga investitsiyalarning 1 birlik o'sishi ROA ning 0,002 birligiga o'sishiga olib keladi.

2. Qarz kapitalining hajmi (b = -0,00005, t = -5, p < 0,01) ROAga salbiy va statistik jihatdan muhim ta'sir ko'rsatadi. Bu shuni anglatadiki, qarz kapitalining 1 birlikka ko'payishi bilan ROA 0,00005 birlikka kamayadi, qolgan barcha narsalar tengdir.

3. Kompaniyaning yoshi (b = 0,003, t = 6, p <0,01) ROAga ijobiy va statistik jihatdan muhim ta'sir ko'rsatadi. Bu shuni anglatadiki, kompaniyaning yoshi 1 yilga oshishi bilan ROA 0,003 birlikka oshadi.

4. Xususiy kapital (b = 0,001, t = 5, p <0,01) ROAga ijobiy va statistik jihatdan muhim ta'sir ko'rsatadi. Bu shuni anglatadiki, ceteris paribus, o'z kapitalining 1 birligiga o'sishi ROA ning 0,001 birlik o'sishiga olib keladi.

5. Tovar aylanmasi (b = -0,01, t = -5, p < 0,01) ROAga salbiy va statistik jihatdan muhim ta'sir ko'rsatadi. Bu shuni anglatadiki, inventarizatsiya aylanmasining har 1 birlik o'sishi uchun ROA 0,01 birlikka kamayadi, boshqa narsalar teng.

Xulosa: Tadqiqot jarayonida innovatsion faoliyatga qo'yilgan investitsiyalar korxona aktivlarining rentabelligiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Bu innovatsiyalar moliyaviy samaradorlik va biznes barqarorligini oshirishda asosiy rol o‘ynaydi degan gipotezani tasdiqlaydi.

Shunday qilib, o'tkazilgan tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, innovatsiyalarga investitsiyalar nafaqat korxonaning raqobatbardoshligini oshirishga

yordam beradi, balki uning rentabellik darajasiga ta'sir qiluvchi muhim omil hisoblanadi. Shuning uchun innovatsiyalarga investitsiyalarni boshqarish kompaniyaning aktivlar rentabelligini oshirish va uzoq muddatli moliyaviy muvaffaqiyatga erishish strategiyasining asosiy elementi bo'lishi kerak.

Shuning uchun korxonalar rahbariyati innovatsiyalarga investitsiyalarni boshqarishga alohida e'tibor qaratishi, nafaqat ushbu investitsiyalar hajmini oshirishga, balki aktivlardan maksimal foyda olish uchun ularni taqsimlashni optimallashtirishga intilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Смирнов, А. & Иванов, В. (2015). Влияние инвестиций в инновации на конкурентные преимущества и финансовую эффективность компаний. Журнал экономической теории, 4, 15-28.

2. Петров, И., Сидоров, Е. & Жукова, М. (2017). Связь между инвестициями в инновации и рентабельностью активов. Вестник экономики, 6, 34-46.

3. Кузнецов, В. (2018). Инновации и возврат на активы: комплексный подход. Экономический анализ, 9, 10-24.

4. Романова, Л. (2019). Эмпирический анализ влияния инвестиций в инновации на рентабельность активов. Экономика и предприятие, 8, 42-56.

5. Миллер, А. & Давыдов, Д. (2020). Влияние регулирующей среды на связь между инвестициями в инновации и финансовой эффективностью. Исследование бизнеса, 11, 19-35.

6. Белова, И., Васильева, Е. & Романов, Д. (2016). Роль управления и стратегического планирования в инновационной активности компаний. Управление и бизнес, 4, 30-44.

7. Зеленов, А. (2019). Внешние факторы, влияющие на эффект от инвестиций в инновации. Инновации и технологии, 6, 51-65.

8. Лебедева, О. & Миронов, В. (2021). Исследование влияния инвестиций в инновации на рентабельность активов на примере малого и среднего бизнеса. Инновации в бизнесе, 1, 27-41.

9. Волков, Д., Харитонов, А. & Степанов, М. (2020). Важность непрерывных инвестиций в инновации для долгосрочной рентабельности активов. Журнал корпоративной финансовой стратегии, 8, 37-51.

10. Чернышева, М. & Соколов, И. (2018). Методы измерения и оценки влияния инвестиций в инновации. Методология науки, 5, 65-79.